WIKIPEDIA

Mansin kieli

Mansin kieli (aikaisempi nimitys *voguli*; mansiksi мāньси лāтыӈ, *mānsi lātyŋ*) on Venäjällä Luoteis-Siperiassa asuvien mansien puhuma uralilaisten kielten suomalais-ugrilaiseen haaraan kuuluva kieli.

Mansi	
Oma nimi	моаньсь
Muu nimi	*voguli*
Tiedot	
Alue	Hanti-Mansia
Puhujia	2 700 (2002)
Sija	ei 100 suurimman joukossa
Kielitieteellinen luokitus	
Kielikunta	uralilaiset kielet
Kieliryhmä	suomalais-ugrilaiset kielet ugrilaiset kielet obinugrilaiset kielet
Kielikoodit	
ISO 639-2	fiu (muut suomalais-ugrilaiset kielet)
ISO 639-3	mns (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=mns)
	Ohje

Sisällysluettelo

Levinneisyys ja puhujamäärä

Mansit asuvat Obin sivujokien varsilla Hanti-Mansian autonomisen piirikunnan länsiosassa sekä osittain Jamalin Nenetsian piirikunnassa. Sverdlovskin alueen pohjoisosassa asuu muutamia kymmeniä mansiperheitä, jota ovat lähes kokonaan menettäneet äidinkielensä.[1][2]

Vuonna 1989 Venäjällä laskettiin olevan 8 300 mansia ja 3 400 mansin kielen puhujaa.[3] Kansallisuudeltaan manseista 36,7 % ilmoitti äidinkielekseen mansin ja 62,7 % venäjän.[4] Vuoden 2002 väestölaskennassa rekisteröitiin 11 400 mansia[5] ja 2 700 mansin puhujaa.[6]

Vuoden 2010 väestönlaskennan mukaan Venäjällä on 938 mansin puhujaa[7].

Historia ja murteet

Mansi kuuluu suomalais-ugrilaisten kielten ugrilaiseen ryhmään. Sen lähimmät sukukielet ovat hanti ja unkari. Mansia ja hantia kutsutaan puhuma-alueensa mukaan obinugrilaisiksi kieliksi.[8] Obinugrilaisten ja unkarilaisten esivanhemmat lienevät eronneet toisistaan ensimmäisen vuosituhannen alkupuolella eaa.[9]

1800-luvulla unkarilaiset ja suomalaiset kielentutkijat erottivat neljä mansimurretta: pohjoisen, eteläisen, itäisen ja läntisen, jotka poikkesivat suuresti toisistaan. Erot johtuvat Uralin takaa eri aikoina tapahtuneesta muutosta sekä Obin sivujokia erottavista läpitunkemattomista soista, jotka vaikeuttivat ryhmien välistä yhteydenpitoa.[10] Tavdajoen etelämansit siirtyivät puhumaan tataaria tai venäjää 1900-luvun alussa. Lozva-, Pelym- ja Vagimjokien varsilla asuneet länsimansit venäläistyivät vuosisadan toisen puoliskon aikana.[11] Nykyään elossa on vain Severnaja Sosva-, Sygva- ja Verhnjaja Lozva -jokien varsilla puhuttu pohjoismansi, joka jakautuu kuuteen paikallismurteeseen. [10] Toisen tiedon mukaan itämansilla olisi vielä noin sata puhujaa Kondajoen Jukondoin taajamassa.[12]

Kirjakieli

Ortodoksiset lähetyssaarnaajat aloittivat mansin kirjakielen kehittämisen 1800-luvun lopussa. Vuonna 1903 julkaistiin länsimansin aapinen. 1930-luvun alussa laadittiin latinalaiseen kirjaimistoon ja Sosvan murteeseen perustunut kirjakieli, jota käytettiin kouluopetuksessa. Vuonna 1937 siirryttiin kyrilliseen aakkostoon, jota vuonna 1980 täydennettiin pitkiä vokaaleja ilmaisevilla diakriittisillä merkeillä. Varsinaisia lisämerkkejä mansin kirjaimistossa on vain yksi: ӈ.[13]

Mansin kirjaimisto

А а	А̄ а̄	Б б	В в	Г г	Д д	Е е	Е̄ е̄
Ё ё	Ж ж	З з	И и	Ӣ ӣ	Й й	К к	Л л
М м	Н н	Ӈ ӈ	О о	О̄ о̄	П п	Р р	С с
Т т	У у	Ӯ ӯ	Ф ф	Х х	Ц ц	Ч ч	Ш ш
Щ щ	Ъ ъ	Ы ы	Ь ь	Э э	Э̄ э̄	Ю ю	Ю̄ ю̄
Я я	Я̄ я̄						

Mansiksi julkaistaan äidinkielen oppikirjoja, lastenkirjoja, kansanperinnekokoelmia sekä jonkin verran alkuperäistä kaunokirjallisuutta. Kansainvälisesti tunnetun mansikirjailijan Juvan Šestalovin proosateokset ovat ilmestyneet vain venäjäksi. Kouluissa kieltä opetetaan aineena. Opettajia koulutetaan Hanty-Mansijskin opettajaopistossa ja yliopistossa[14] sekä Herzenin pedagogisessa yliopistossa Pietarissa. Hanty-Mansijskissa ilmestyy mansinkielinen lehti *Lūimā sēripos* (”Pohjantähti”). Kieltä käytetään jonkin verran myös radiossa ja televisiossa sekä kansanperinneryhmien esiintymisissä.[15]

Nykytilanne

Nykyään mansia voidaan pitää vakavasti uhanalaisena kielenä. Öljy- ja kaasuesiintymien hyödyntämisen seurauksena mansikylistä on tullut monikansallisia taajamia, joissa kieli ei enää välity lapsille. Viime aikoina mansin kieltä on kuitenkin pyritty elvyttämään.[16]

Lähteet

- *Jazyki Rossijskoi Federatsii i sosednih gosudarstv. Tom 2*. Moskva: Nauka, 2001. ISBN 5-02-011268-2.

Viitteet

1. Jazyki Rossijskoi Federatsii i sosednih gosudarstv. Tom 2: 259.
2. *Krasnaja kniga jazykov narodov Rossii: Entsiklopeditšeski slovar-spravotšnik*, s. 35. Moskva: Academia, 1994. ISBN 5-87444-018-6.
3. *Pismennyje jazyki mira: Jazyki Rossijskoi Federatsii. Sotsiolingvistitšeskaja entsiklopedija. Kniga 2*, s. 287. Moskva: Academia, 2003. ISBN 5-87444-191-3.
4. *Narody Rossii: entsiklopedija*, s. 442. Moskva: Bolšaja Rossijskaja entsiklopedija, 1994. ISBN 5-85270-082-7.

5. Vserossijskaja perepis naselenija 2002 goda. 4.1. Natsionalnyi sostav naselenija. (http://perepis2002.ru/ct/doc/TOM_04_01.xls) *perepis2002.ru*. Viitattu 8.6.2009. (venäjäksi)
6. Vserossijskaja perepis naselenija 2002 goda. 4.4. Rasprostranjonnost vladenija jazykami (krome russkogo). (http://perepis2002.ru/ct/doc/TOM_04_04.xls) *perepis2002.ru*. Viitattu 8.6.2009. (venäjäksi)
7. Naselenije Rossijskoi Federatsii po vladeniju jazykami (http://www.gks.ru/free_doc/new_site/population/demo/per-itog/tab6.xls) *gks.ru*. Viitattu 20.1.2012. (venäjäksi)
8. Anhava, Jaakko: *Maailman kielet ja kielikunnat*, s. 51. Tampere: Gaudeamus, 1999. ISBN 951-662-734-X.
9. *Jazyki Rossijskoi Federatsii i sosednih gosudarstv. Tom 1*, s. 255. Moskva: Nauka, 1997. ISBN 5-02-011237-2.
10. Jazyki Rossijskoi Federatsii i sosednih gosudarstv. Tom 2: 260.
11. *Pismennyje jazyki mira: Jazyki Rossijskoi Federatsii. Sotsiolingvistitšeskaja entsiklopedija. Kniga 2*, s. 290. Moskva: Academia, 2003. ISBN 5-87444-191-3.
12. *Pismennyje jazyki mira: Jazyki Rossijskoi Federatsii. Sotsiolingvistitšeskaja entsiklopedija. Kniga 2*, s. 290–291. Moskva: Academia, 2003. ISBN 5-87444-191-3.
13. Jazyki Rossijskoi Federatsii i sosednih gosudarstv. Tom 2: 259–260.
14. Vuonna 2001 perustetun Jugran yliopiston Ugrilaisten kielten, kulttuurin ja historian instituutti: Institut jazyka, kultury i istorii narodov Jugry (http://www.ugrasu.ru/institutes/yugra/) *ugrasu.ru*. Viitattu 8.6.2009. (venäjäksi)
15. *Pismennyje jazyki mira: Jazyki Rossijskoi Federatsii. Sotsiolingvistitšeskaja entsiklopedija. Kniga 2*, s. 293–300. Moskva: Academia, 2003. ISBN 5-87444-191-3.
16. *Pismennyje jazyki mira: Jazyki Rossijskoi Federatsii. Sotsiolingvistitšeskaja entsiklopedija. Kniga 2*, s. 306. Moskva: Academia, 2003. ISBN 5-87444-191-3.

Aiheesta muualla

- Mansinkielinen Wikipedia hautomossa
- Endangered Languages of Siberia: The Mansi language (http://lingsib.iea.ras.ru/en/languages/mansi.shtml) (englanniksi)
- Ethnologue: Mansi (http://www.ethnologue.com/show_language.asp?code=mns) (englanniksi)

n · k · m (https://fi.wikipedia.org/w/index.php?title=Malline:Uralilaiset_kielet&action=edit)

Uralilaiset kielet

Itämerensuomalaiset	inkeroinen · karjala (aunuksenkarjala · lyydi · varsinaiskarjala) · liivi · suomi (kveeni · meänkieli) · vatja · vepsä · viro (võro)	
Saamelaiskielet	**Länsisaamelaiset**	eteläsaame · luulajansaame · piitimensaame · pohjoissaame · uumajansaame
	Itäsaamelaiset	akkalansaame † · inarinsaame · kainuunsaame † · keminsaame † · kiltinänsaame · koltansaame · turjansaame
Mordvalaiset	ersä · mokša	
Mari	mari (niittymari · vuorimari)	
Permiläiset	komi (komipermjakki) · udmurtti	
Hanti	hanti	
Mansi	mansi	

Unkari	unkari	
Samojedikielet	**Pohjoissamojedilaiset**	enetsi · juratsi † · nenetsi · nganasani
	Eteläsamojedilaiset	kamassi † · matori † · selkuppi
Luokittelemattomat	merja † · meštšera † · muroma †	

Kielten alueellisia nimityksiä tai kiisteltyjä ryhmittelyjä: suomalais-ugrilaiset · suomalais-permiläiset · suomalais-volgalaiset · volgalaiset · suomalais-saamelaiset · ugrilaiset · obinugrilaiset